

“ÖKOREGIO-TOUR” (ECOREGIO-TOUR) IN BADEN-WÜRTTEMBERG AS A MODEL PATTERN TO BE FOLLOWED BY THE PROVINCE OF MAŁOPOLSKA

Summary

The objective of this paper is to identify whether or not there are chances in the Province of Małopolska to develop integrated projects similar to the German project “ÖkoRegio-Tour” created in order to protect and maintain the regional nature, culture, and traditions in the district of Baden-Württemberg. ÖkoRegio-Tour (ÖR-T) projects constitute a model application of integrated pro-environmental activities connected with promoting sustainable tourism and preserving cultural heritage on the basis of organic agriculture and agro-tourism. In Baden-Württemberg (BW), the first ÖR-T projects were implemented in 1999. In the paper, the potential for developing the ÖR-T type projects in the Province of Małopolska is analyzed. The results of this analysis show that, in this Province, there are very favourable factors and conditions to develop integrated projects similar to the ÖkoRegio-Tour strategy. In practice, while carrying out such projects, a network of several eco-routes would be made up, and each eco-route would be focused on a specific central theme, and, thus, would run across a pre-determined specific terrain with a special agriculture type and farming scheme corresponding with this central theme. Such dominant themes could be: pasturing & herding, where the role of sheep in protecting the nature would be emphasized; organic orchard farms with a route presenting diverse fruit trees and bushes; organic bee-keeping including elements of the history of the Polish forest bee-keeping and api-culture. It is quite possible that the presented packages of pro-environmental actions, modelled on ÖR-T, could, together with other regional sights and highlights attract both native and foreign tourists and make them want to visit the Province of Małopolska.

ÖKOREGIO-TOUR W BADENII-WÜRTTEMBERGII JAKO MODELOWY WZÓR DLA WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Streszczenie

Celem pracy jest wskazanie na szanse rozwoju w województwie małopolskim zintegrowanych projektów typu ÖkoRegio-Tour stworzonych w celu zachowania lokalnej przyrody, kultury i tradycji. Projekty ÖkoRegio-Tour (ÖR-T) są modelowymi zastosowaniami zintegrowanych działań środowiskowych związanych z promocją turystyki zrównoważonej i zachowaniem dziedzictwa kulturowego w oparciu o rolnictwo ekologiczne i agroturystykę. Wdrażanie takich projektów w Badenii-Württembergii (BW) rozpoczęto w 1999 r. Z przedstawionej w pracy analizy wynika, że województwo małopolskie posiada bardzo sprzyjające uwarunkowania do powstania zintegrowanych projektów typu ÖkoRegio-Tour. Praktycznym wyrazem realizacji projektów mogłoby być powstanie sieci kilku ekotras, z których każdy promowałby określony specyficzny teren i określony sposób gospodarowania z charakterystycznym dla siebie tematem przewodnim. Takim tematem może być np. pasterstwo z uwypukleniem roli owiec w ochronie przyrody; ekologiczne gospodarstwa sadownicze – szlakiem drzew i krzewów owocowych; ekologiczne pszczelarstwo, z przedstawieniem historii bartnictwa i pszczelarstwa polskiego. Przedstawiona propozycja realizacji pakietów typu ÖR-T w połączeniu z innymi lokalnymi atrakcjami mogłaby przyciągnąć do województwa małopolskiego zarówno zachodnich, jak i rodzimych turystów.

Wprowadzenie

Projekt ÖkoRegio-Tour (ÖR-T) to modelowe zastosowanie zintegrowanych działań środowiskowych, czyli promocja turystyki zrównoważonej i zachowanie dziedzictwa kulturowego w oparciu o rolnictwo ekologiczne i agroturystykę. Wdrażanie projektu w Badenii-Württembergii (BW) rozpoczęto w 1999 r. Praktycznym wyrazem funkcjonowania projektu są lokalne eko-trasy szlaki piesze i rowerowe, prowadzące przez cenne przyrodniczo, ciekawe krajoznawczo i bogate kulturowo tereny.

ÖkoRegio-Tour powstał jako wspólna inicjatywa Ministerstwa ds. Obszarów Wiejskich (Ministerium Ländlicher Raum) Badenii-Württembergii i Naturschutzbund (NABU) Landesverband Baden-Württemberg e. V. (jednej z najstarszych organizacji ochrony przyrody w Niemczech – oddział w Badenii-Württembergii) jako odpowiedź na pogarszającą się sytuację rolników małych gospodarstw, gospodarzą-

cych przyjaźnie dla środowiska, produkujących, co najwyżej na lokalny rynek, dla których wspólna polityka rolna Unii Europejskiej oznaczała rychły upadek. Stąd pojawiła się idea stworzenia projektu, którego celem byłaby z jednej strony promocja i rozpowszechnienie wiedzy o różnorodności krajobrazu kulturowego Badenii-Württembergii, a także promocja ekologicznych produktów i usług świadczonych przez gospodarstwa rolne, które gospodarują na terenach atrakcyjnych wypoczynkowo i mogą kreślić swoją przyszłość w globalnym świecie konkurencji pod warunkiem, iż uczestnicy projektu będą osiągać odpowiednie dochody. Twórcom projektu chodziło nie tylko o stworzenie niezbędnych struktur marketingowych, ale również o uświadomienie konsumentów, którzy w codziennych zakupach mogą decydować o przyszłości krajobrazu swojej lokalnej ojczyzny [7].

Pierwszy ÖR-T powstał w 1999 roku, zaś obecnie na terenie BW funkcjonuje ich osiem. Każdy ÖkoRegio-Tour

posiada własny temat przewodni związany z danym rejonem, jak winnice ekologiczne, sady ekologiczne, górskie pastwiska itp. Każdy jest zaprojektowany, tak by wyeksponować wartość zobaczenia osobliwości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, zasmakować lokalnych produktów, wziąć udział w pracach lokalnych rzemieślników, ogrodników itp., utulić się do snu na przysłowiowym sianie, a także kupić lub samemu wykonać pamiątkę z takiej niezwyklej eko-podróż. Każda trasa jest odpowiednio oznakowana tablicami kierunkowymi, informacyjnymi, edukacyjnymi – wszystkie z logo projektu w kształcie śladów stóp, jak również w postaci pomysłowych i praktycznych folderów z dołączonymi mapkami i opisami poszczególnych „ekostopów” (atrakcji turystycznych, osobliwości przyrodniczych wraz z planszami edukacyjnymi). Szlaki są projektowane w kilku wariantach do wyboru, tak by każdy mógł dopasować trasę do własnych upodobań, kondycji, możliwości czasowych itp., w wersji pieszej i rowerowej. Ofertę uzupełniają broszury, wydawane, co roku z kalendarzem lokalnych imprez promujących dany ÖR-T, bardzo często połączone z lokalnymi świętami i tradycjami. Wszystkie materiały są bezpłatnie dostępne w lokalnych grupach NABU, ośrodkach informacji turystycznych, można je otrzymać pocztą po zamówieniu ze strony internetowej NABU lub wprost ze skrzynki umieszczonej na tablicy informacyjnej. Cały projekt jest promowany w lokalnym radiu i telewizji oraz na tzw. „dniach otwartych” organizowanych przez lokalne Grupy NABU. Powstanie projektu zostało w głównej mierze sfinansowane przez Ministerium Ländlicher Raum BW (Ministerstwo ds. Obszarów Wiejskich BW), NABU, a także lokalnych sponsorów. W Badenii-Württembergii ÖR-T cieszą się dużym powodzeniem, zwłaszcza w turystyce rodzinnej i weekendowej.

W województwie małopolskim w 2000 roku rozpoczęto wdrażanie zbliżonego tematycznie programu zielonych szlaków greenways, będących częścią sieci istniejącej w Europie Środkowo-Wschodniej. Jednakże greenways tworzone są wzdłuż rzek, tradycyjnych, historycznych tras handlowych i naturalnych korytarzy przyrodniczych [3]. Łączą większe jednostki geograficzne, natomiast ÖR-T mają charakter bardziej lokalny, związany z określonym specyficznym terenem.

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej istnieje realna szansa na zastosowanie sprawdzonych rozwiązań stosowanych w BW na obszarze atrakcyjnych rejonów naszego kraju, w tym województwa małopolskiego.

Cel

Celem pracy jest wskazanie na szanse rozwoju w województwie małopolskim zintegrowanych projektów typu ÖR-T stworzonych w celu zachowania lokalnej przyrody, kultury i tradycji.

Metoda

Analizę przeprowadzono metodą opisową z wykorzystaniem rezultatów badań własnych przy zastosowaniu analizy SWOT [4]. Informacje na temat ilości gospodarstw ekologicznych, które znajdowały się w okresie przedstawiania na produkcję metodami ekologicznymi lub uzyskały już certyfikat pochodzą z opracowania Czubały [2] oraz raportu Inspekcji Jakości handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych [11].

Wyniki

Powierzchnia województwa małopolskiego w stosunku do Badenii-Württembergii jest dwukrotnie mniejsza, a liczba mieszkańców ją zamieszkujących jest trzykrotnie niższa [tab. 1]. Użytki rolne w województwie małopolskim zajmują 62%, podczas gdy w BW 47%. Zalesione obszary stanowią 38% powierzchni BW, a województwa małopolskiego 30% [tab.1]. Tereny BW i województwa małopolskiego charakteryzuje podobny udział powierzchni przyrodniczo chronionych. W województwie małopolskim najwyższe formy ochrony przyrody w postaci parków narodowych zajmują 2,5% powierzchni, podczas gdy w Badenii-Württembergii takich najcenniejszych terenów nie ma (brak najwyższych form ochrony przyrody wynika przede wszystkim z silnego przekształcenia środowiska przez działalność człowieka) (tab. 1). Województwo małopolskie ma w tym aspekcie olbrzymią przewagę nad Badenią-Württembergią.

Rozpatrując kwestię powierzchni gospodarstw ekologicznych należy stwierdzić, iż w BW stanowią one 11% wszystkich gospodarstw ekologicznych Niemiec, podczas gdy w województwie małopolskim 9,5% ogólnej powierzchni gospodarstw ekologicznych w Polsce. Biorąc pod uwagę liczbę gospodarstw ekologicznych należy stwierdzić, iż blisko 1/3 (29%) niemieckich gospodarstw leży na terenie BW, zaś w województwie małopolskim o połowę mniej (16,4%) [tab.1]. Według danych Statistisches Landesamt Baden-Württemberg (Urząd Statystyczny Badenii-Württembergii) [12] BW odwiedza rocznie 40 mln turystów, podczas gdy województwo małopolskie szesnaście razy mniej bo tylko 2,5 mln [9]. Odmienne szacunki podaje Małopolska Organizacja Turystyczna [1], która wskazuje na tylko 4-krotnie mniejszy ruch turystyczny, gdyż liczba odwiedzających województwo małopolskie wg tej organizacji wynosi 9,3 mln.

Wielkim bogactwem województwa małopolskiego stanowiącym swoistego rodzaju magnes dla turystów są wyjątkowe wartości krajobrazowe, cenne, naturalne obszary przyrodnicze. Dziedzictwo kulturowe i historyczne, jak chociażby unikalna architektura drewniana, wciąż żywe w wielu rejonach rzemiosło lokalne, folklor i tradycyjna obyczajowość, a także dziedzictwo grup narodowościowych i etnicznych. Turystyka sieciowa w województwie małopolskim oparta o gospodarstwa agroturystyczne prowadzące jednocześnie działalność w oparciu o kryteria rolnictwa ekologicznego, może stać się istotnym czynnikiem rozwoju rozdrobnionych gospodarstw zlokalizowanych w trudnych krajobrazowych warunkach, ale tym samym w czystych ekologicznie obszarach, często na terenach lub w otoczeniu terenów przyrodniczo chronionych, co potwierdzają Klima i Szarek [6]. Stworzenie projektu promującego zintegrowaną ofertę turystyki zrównoważonej, dostarczającej żywności ekologicznej, promującej zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, ochronę przyrody i pobyt człowieka w naturalnym otoczeniu, może stać się atrakcyjną ofertą dla coraz liczniej odwiedzających województwo małopolskie turystów zagranicznych.

Województwo małopolskie systematycznie odwiedza coraz więcej turystów zagranicznych, szczególnie w ostatnich dwóch latach po wstąpieniu do UE ich liczba znacznie wzrosła. W 2005 roku spośród 2493 tys. turystów 889,5 tys.

Tab. 1. Zestawienie danych porównawczych dla Badenii-Württembergii i województwa małopolskiego
 Table 1. Arrangement of comparative data for Baden-Württemberg and the Province of Małopolska

Wyszczególnienie	Badenia-Württembergia	województwo małopolskie
powierzchnia	35 752 km ²	15 190 km ²
ludność	10,7 mln	3,2 mln
użytki rolne	47%	62%
lasy	38%	30%
tereny przyrodniczo chronione: w tym parki narodowe	55,84% 0	58,9% 2,5%
powierzchnia gospodarstw ekologicznych	86416 ha (co stanowi 11% powierzchni wszystkich gosp. ekol. w Niemczech)	9988,9 ha (co stanowi 9,5% powierzchni wszystkich gosp. ekol. w Polsce) [2]
gospodarstwa ekologiczne	4852 (co stanowi 29% ogólnej ilości gosp. ekol. w Niemczech)	1177 (co stanowi 16,4% ogólnej liczby gosp. ekol. w Polsce) [11]
turyści odwiedzający rocznie	40,0 mln	2,5 mln [9] (9,3 mln) [1]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [1, 2, 9, 10, 11, 12].

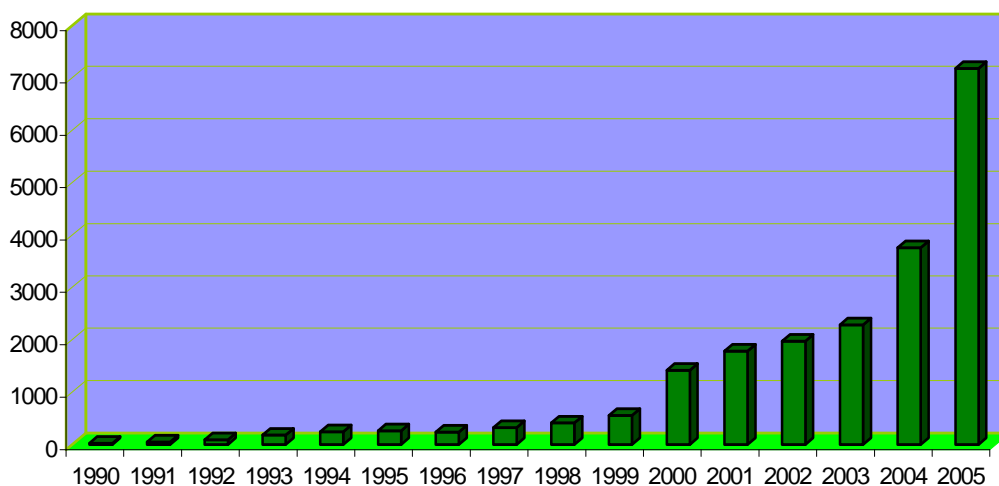
Tab. 2. Analiza SWOT dla rozwoju projektów typu ÖR-T w województwie małopolskim
 Table 2. SWOT analysis for development projects of ÖR-T type in the Province of Małopolska

Mocne strony	Słabe strony
duża (58,9%) powierzchnia terenów przyrodniczo-chronionych [10]	słabo rozwinięta oferta marketingowa promująca agroturystykę i żywność ekologiczną
bogate walory krajobrazowe/zróżnicowanie środowiska przyrodniczego	słabo rozwinięta infrastruktura ochrony środowiska
atrakcyjność regionu dla turystów zagranicznych	zły stan nawierzchni dróg, brak ścieżek rowerowych
duża bioróżnorodność środowiskowa	niski poziom świadomości ekologicznej
bogata baza noclegowa	bariera językowa
dobra sieć gastronomiczna	niska zamożność społeczeństwa
szeroka oferta produktów regionalnych	słaba współpraca między przedsiębiorstwami, instytucjami, organizacjami
rozwijająca się infrastruktura sportowa i uzdrowiskowa	niski stopień integracji ekorołników i prowadzących gospodarstwa agroturystyczne
bogate zasoby przyrodolecnicze	niski poziom urbanizacji
liczne zabytki oraz obiekty kultu religijnego	konflikty lokalne, społeczne, polityczne
położenie geograficzne	często zmieniające się przepisy prawne
wysoka aktywność społeczna i gospodarcza	niska absorpcja funduszy unijnych
rozdrobienie gospodarstw	wysokie bezrobocie agrarne
duży potencjał taniej siły roboczej	niski poziom dochodów – niska zdolność inwestycyjna, brak zorganizowanego rynku produktów ekologicznych

Szanse	Zagrożenia
wzrost turystyki zagranicznej	niedostosowanie do standardów UE, zwłaszcza w zakresie ochrony środowiska
wzrost zamożności społeczeństwa	zwiększona presja ludności na środowisko przyrodnicze
rozwój infrastruktury turystyczno-sportowej	wzrastająca konkurencja regionów
dostępność funduszy unijnych na rozwój	niski poziom bezpieczeństwa
wysoka aktywność organizacji pozarządowych	zbyt wolne tempo przemian na obszarach wiejskich zwłaszcza w infrastrukturze
rozwój społeczeństwa informacyjnego	słabo rozwinięty rynek produktów ekologicznych
usprawnienie zarządzania środkami budżetowymi przez samorządy lokalne	wysokie zanieczyszczenie wód powierzchniowych
rozwój współdziałania instytucji, przedsiębiorstw, instytucji, organizacji	zanikająca tożsamość lokalna
rozwój zintegrowanej promocji turystycznej regionu	ginące stare zawody i rzemiosła lokalne
rozwój agroturystyki i rolnictwa ekologicznego	
rozwój infrastruktury komunikacyjnej, szczególnie portu lotniczego (ok. 38 % turystów zagranicznych przylatuje samolotem)	
rozwój infrastruktury rehabilitacyjnej, uzdrowiskowej, spa,	
starzejące się społeczeństwa krajów „starej UE” zwłaszcza Niemcy poszukują atrakcyjnych miejsc wypoczynku dla osób starszych	
rozwój zrównoważony	
intensywny rozwój przemysłu czasu wolnego	

Źródło: Opracowanie własne oraz źródła literaturowe na podstawie [9, 10, 13].

Liczba polskich gospodarstw z certyfikatem i w trakcie przestawiania
w latach 1990-2005

Rys. 1. Liczba polskich gospodarstw z certyfikatem i w trakcie przestawiania w latach 1990-2005

Źródło: Opracowano na podstawie [2, 11].

Fig. 1. The number of Polish farms with the certificate and being under transformation in the years 1990-2005

stanowili obywatele państw obcych. Więcej o 163,9 tys. (o 22,6%) niż w roku 2004 i o 335,8 tys. (60,6%) więcej niż w 2003 r. [14]. Przedstawione informacje wskazują na celowość promowania powiązanych ze sobą pod jedną marką działań sieci gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych. Elementem sprzyjającym może być tu fakt, iż w Europie jest już niewiele terenów, tak mało zniekształconych działaniami człowieka jak w Polsce. Województwo małopolskie posiada tu szczególne predyspozycje, gdyż znaczny jego obszar (58,9% powierzchni) stanowią tereny chronione, które są jednocześnie bardzo atrakcyjne turystycznie. Województwo małopolskie ma również wysoki udział w krajowym ruchu turystycznym, o czym świadczą poniższe dane [13]:

- 14% korzystających z noclegów,
- 16,6% turystów zagranicznych z grupy korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania,
- 18,9% zarejestrowanych zwiedzających galerie,
- 27,5% zwiedzających muzea,
- 37,5% odwiedzających teren parków narodowych.

Na szanse i możliwości rozwoju projektów typu ÖR-T w województwie małopolskim wskazują wyniki analizy SWOT przedstawione w tabeli 2.

Z przedstawionej analizy wynika, iż województwo małopolskie jest regionem szans rozwoju turystyki i oferty sieciowej w oparciu o rozwój rolnictwa ekologicznego, ekoturystyki i agroturystyki. Województwo małopolskie posiada aktualnie (stan na 31.12.2005) 1177 gospodarstw ekologicznych, co stanowi 16,4% wszystkich gospodarstw w Polsce (7183) [11]. Wzrost atrakcyjności upraw ekologicznych w Polsce w ostatnich dwóch latach obrazuje przyrost ilości gospodarstw ekologicznych przedstawiony na rysunku 1. Z badań Klimy [6] wynika, że około 48 % gospodarstw ekologicznych funkcjonujących w Beskidzie Niskim prowadzi dodatkowo działalność agroturystyczną. Aktualnie realizowany jest w województwie małopolskim program rozwoju rolnictwa ekologicznego, w którym pilotażowy projekt jest prowadzony na terenie powiatu limanowskiego [5]. W województwie małopolskim istnieje od kilku

lat stały, silny wzrostowy trend ilości gospodarstw ekologicznych, i tak w 2003 roku o 53% (z 266 w 2002 do 407 w 2003), w 2004 o 71% (z 407 do 697) i w 2005 o 69% (z 697 do 1177) [11].

Wnioski

Z przedstawionej powyżej analizy wynika, że Małopolska posiada bardzo sprzyjające uwarunkowania do powstania zintegrowanego projektu typu ÖkoRegio-Tour. Powstanie sieci kilku ekotras, z których każda promowałaby określony specyficzny teren i określony sposób gospodarowania z charakterystycznym tematem przewodnim. Takim tematem może być np. pasterstwo z uwypukleniem roli owiec w ochronie przyrody oraz wpływie wyrobów owczych i sera na status rolników; ekologiczne gospodarstwa sadownicze – szlakiem drzew i krzewów owocowych; ekologiczne pszczelarstwo, z przedstawieniem historii bartnictwa i pszczelarstwa polskiego. Proponowaniu stworzenia sieci eko-wycieczek mogłaby sprzyjać promocja marketingowa w radiu, prasie, telewizji i internecie. Przedstawiona propozycja realizacji pakietów typu ÖR-T w połączeniu z innymi lokalnymi atrakcjami mogłaby przyciągnąć do województwa małopolskiego zarówno zachodnich, jak i rodzimych turystów.

Literatura

- [1] Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce w roku 2005. Raport z badań Małopolskiej Organizacji Turystycznej, s. 9, Kraków 2005
- [2] Czubała A.: Rolnictwo ekologiczne w Polsce w 2004 roku. Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno – Spożywczych, s. 1-31. Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno – Spożywczych, Warszawa 2005
- [3] Czysta Turystyka poradnik dla firm sektora turystycznego pod red. Ewy Figórskiej, s. 48-52. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska.

- [4] Davis I., Goldberg R.A.: A concept of agrobusiness. Bear Press, Inc., Boston, USA 1957
- [5] Klima K.: Podręcznik rolnictwa ekologicznego. Wyd. Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego w Krakowie, s. 1-70, 2006
- [6] Klima K., Szarek K.: Agroturystyka w gospodarstwach ekologicznych Beskidu Niskiego. Rozdział w monografii pt. Wybrane zagadnienia ekologiczne we współczesnym rolnictwie, pod red. Z. Zbytka. PIÓR Poznań; 2004, s. 156-162
- [7] Kulturlandschaften entdecken und geniessen Auf Öko-Regio-Tour in Baden-Württemberg, s. 2. NABU Landesverband Baden-Württemberg, Stuttgart
- [8] Ökologische Landwirtschaft als Modell für eine nachhaltige Landnutzung. ÖKOLOGIE & LANDBAU 3/2005, s. 29, Bad Dürkheim 2005
- [9] Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie, s. 120-124, Warszawa 2005
- [10] Rocznik statystyczny województwa małopolskiego 2005, Urząd Statystyczny w Krakowie, s. 33, 57, 67, 68, Kraków 2005
- [11] Stan i tendencje rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce w 2005 roku, s. 1-4. Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno – Spożywczych, Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno – Spożywczych, Warszawa 2006
- [12] Statistisches Landesamt Baden-Württemberg, Stuttgart 2006
- [13] Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013, s. 20. Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego
- [14] Turystyka w województwie małopolskim w 2005 r. Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2006.